

Türk İdman Cemiyetleri (Türk Spor Kurumu)

Türk İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCi), İstanbul'da faaliyette bulunan spor kulüpleri tarafından futbol ile ilgili çalışmaların yürütülmesi amacıyla kuruldu. İlk olarak 26 Haziran 1920 tarihinde bir araya gelen kulüp yöneticileri, sonrasında yaptıkları bir dizi toplantının ardından "İdman İttifakı Heyet-i Muvakkatesi" adıyla bir geçici kurul oluşturmuş, İsviçre Federasyonu ve Spor Birliği Yönetmeliğini çevirerek çalışmalarını sürdürmüşlerdi. 15 Nisan 1921 günü Kadıköy'de İttihat ve Spor Kulüp binasında bir araya gelen on altı futbol kulübü arasında Altınordu, Anadolu İdman Yurdu, Süleymaniye, Fenerbahçe, Hilal, Vefa, Nişantaşı, Kumkapı, Darüşşafaka, Beylerbeyi, Türk Gücü, Makriköy (Bakırköy), Galatasaray, Haliç, Fener ve Üsküdar yer almıştı. Ayrıca İttihat Spor, Dork, Enosis, Beşiktaş, İstella, Pera kulüplerinden oluşan Pazar Ligi'ni temsilen iki kişi ile Union Clup'ten iki kişi de toplantıya katılanlar arasındaydı. Geçici kurul, çalışmalarını tamamladıktan sonra Cemiyetler Kanunu'na göre hükümete başvuruda bulundu. 22 Mayıs 1922 tarihinde *Türk İdman Cemiyetleri İttifakı* resmen kuruldu ve Ali Sami (Yen) Bey başkanlık görevine seçildi. Cemiyetin kuruluşundan kısa bir süre sonra futbol, güreş ve atletizm federasyonlarının kuruluş süreçleri tamamlandı. TİCi'nin kuruluş gerekçesi şu ifadelerle ortaya konulmuştu:

"Türk ırkı bugün kemiyet ve keyfiyetçe korkunç bir uçuruma sürüklenmektedir. Bu ırk düşüşünün sebeplerinden bir kısmı siyasi bir kısmı içtimaidir. Siyasi sebep, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarına yayılmış ülkenin muhafazasını Türk, epey zamandır, yalnız kendi kollarına yükletmiş, Batının aralıksız hücumlarına yalnız başına mukavemet etmiş ve bu mücadelesi uğrunda tabiatıyla mecalsiz kalmıştır. İçtimai sebebe gelince: cehalet, yaşama tarzı bilmemek, sıtma, verem, frengi, tütün, içki hayatımızı kemiren unsurların başlıcalarıdır... İşte ırkımıza, varlığımıza kasteden bu marazın, bu hallerin dehşeti karşısında yürekleri titreyen gençler bu millete taze hayat ve kuvvet vermek için birleşmelidirler."

Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın kuruluşu ile sağlanacak olan faydalar ise şu şekilde ortaya konulmuştu:

- 1- Gençlere geniş ve cazip bir faaliyet sahası temin ederek onların içkiden, kumardan ve muhtelif suiistimallerden uzaklaştırılması ve bu sayede sağlık ve genel ahlakın iyileştirilmesi.
- 2- Millettin fertlerinin küçük yaştan teşkilatçılık faaliyetlerine alıştırılması, istişare ve idare kabiliyetlerinin arttırılması.
- 3- Sağlam ve becerikli nesiller yetiştirerek, silahşörlüğü, biniciliği, denizciliği şevklendirip, teşvik ederek, askeri teşkilata ait vazifeleri kolaylaştırma.
- 4- Ülke içindeki idman müsabakaları ve seyahatleriyle, gençlere memleketlerini tanıtmak, sevmek, halkın gerçek ihtiyaçlarını anlamak imkânlarını temin etmek.
- 5- Uluslararası müsabakalarla milli hisleri harekete geçirmek ve desteklemek.
- 6- Türklük için harici propaganda araçlarını temin etmek.
- 7- Beden alıştırmaları, idmancılar tarafından bir medarı kisbi intifa ittihazına karşı mücadele edilmesi ve bu sayede sağlık ve kuvvetin bir gaye değil, zekâ ve ilmin gelişmesi için bir araç olarak faydalanmak suretiyle milliyetimizin yükseltilmesine hizmet edeceği kanaatinin sağlanması.

Siyaset dışında kalmayı temel prensip olarak kabul eden TİCi'nin nizamnamesinin vazifeler başlığı altında toplamda on yedi madde yer almıştır. Bu maddeler arasında amatör ve profesyonel sporları kontrol etmek, her yıl yerel ve ulusal müsabakalar tertip etmek, rekorları tescil etmek, sporu teşvik edecek, gelişmesini sağlayacak yasal düzenlemelere

yönelik teşebbüslerde bulunmak, Uluslararası Olimpiyat Komitesi ile ilişkileri yürütmek, spor teşkilatının gelişmesini sağlamak, bilimsel etkinlikler ile yayınlar yapmak yer almıştı.

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, Türk İdman Cemiyetleri İttifakı, Cumhurbaşkanı **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**'ün himayesinde, Başbakan **İsmet İnönü**'nün fahri başkanlığı altında bulunan, ülkenin çok sporlu ilk resmi spor örgütüydü. 1923 yılında Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'na bağlı 14 kulüpte 827 sporcu; 1927 yılında 6.380, 1933 yılında 230 kulüpte 10.450, 1935 yılında 15.582 lisanslı sporcu ittifak bünyesinde kayıtlıydı. TİCİ, hükümetin 1924 yılında aldığı 170 numaralı Kararname ile kamu yararına çalışan dernek statüsü kazanmıştı.

TİCİ'nin kurulduktan sonraki ilk önemli başarısı, 1924 yılında Paris'te yapılan olimpiyatlara Türkiye'nin katılımının sağlanmasıydı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde **Selim Sırrı (Tarcan) Bey** "Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyetini (OMOC)" kurmuştu. Milli Mücadele sonrası "Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti (TMOC)" ismi altında faaliyetine devam eden Cemiyet ile TİCİ, Uluslararası Olimpiyat Komitesi Yönetmeliğine uygun bir yönetmelik hazırladı. Yönetmeliğin hazırlanmasında TİCİ'nin Başkanı Ali Sami Bey ile TMOC'nin Başkanı Selim Sırrı Bey ve Genel Sekreteri Burhanettin Bey görev almıştı.

Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın ilk genel kongresi 5-12 Eylül 1924 tarihleri arasında Ankara'da Türk Ocağı binasında gerçekleştirildi. Kongreye 13 bölgeden 161 delege katılım göstermişti. Kongrede genel merkezin Ankara'ya taşınması karar altına alındı. Hali hazırda faaliyette olan futbol, güreş, atletizm ve bisiklet federasyonları yanında halter, boks, tenis, denizcilik, hokey, binicilik, eskrim, nişancılık federasyonlarının kurulmasına karar verildi. Ali Sami Bey, yeniden başkanlık görevine seçilmişti. II. Genel Kongresi'ni 18 Eylül 1925 tarihinde yapan TİCİ, üçüncü kongresini 28 Eylül-1 Ekim 1926'da, dördüncü kongresini 3-9 Eylül 1927'de Ankara'da Cumhuriyet Halk Fırkası binasında düzenledi. Her yıl yapılan bu kongrelerde, ülke içinde devam eden spor faaliyetleri ve altyapı hizmetlerine yönelik görüş ve öneriler ortaya konuldu ve kararlar alındı. Ali Sami Bey gerçekleşen bu kongrelerde genel başkanlık görevine tekrar seçildi.

1920'lerin sonlarına gelindiğinde Cumhuriyet Halk Fırkası yönetimi, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ile arasında ilgi ve bağları daha sıkı tutmak ve İttifak ile Fırka arasında bir düzen sağlamak adına çeşitli girişimlerde bulundu. O günlerde TİCİ'nin V. Kongresi 2 Ocak 1931 tarihinde Ankara'da Halk Fırkası toplantı salonunda gerçekleştirildi. Kongrede federasyon sayılarında değişikliğe gidildi. Hokey, boks ve tenis federasyonları kaldırıldı. Bu sporların, yapıldıkları bölge idman heyetlerinde tatbik edilmesi karar altına alındı. Futbol, eskrim, denizcilik, güreş ve atletizm federasyonları faaliyetlerine devam ederken; binicilik, kızakçılık, dalgıçlık, uçuculuk ve atıcılık gibi spor dallarının, Ordu Sporları Federasyonu ismi altında bir araya getirilmesine yönelik karar alındı. Kongrede Ali Rana (Tarhan) Bey Genel Merkez Heyeti Başkanlığı görevine seçildi. 20 Haziran 1932 tarihinde VI. Kongresini, 25 Ekim 1933 tarihinde VII. Kongresini gerçekleştiren TİCİ'nin, 13 Nisan 1936 yılında toplanan VIII. Kongresinde "Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı" ismi, "Türk Spor Kurumu" olarak değiştirildi. Kurumun görevleri nizamnamesinde şöyle tanımlandı:

- 1- Yurtta sporun milli amaçlara, sıhhat şartlarına ve teknik icaplara uygun olarak yükselmesine ve yayılmasına çalışmak.
- 2- Kurumun spor bölgelerini ve lüzum gördüğü yerlerde çevrelerini ve spor kulüp ve yuvalarını kurmak ve kurdurmak.
- 3- Yurtta spor alanlarını, salonlarını fenni şartlara göre kurdurmak ve her tarafta biran önce kurulmasına çalışmak.
- 4- Spor neşriyatını teşvik etmek ve korumak.

5- Türk sporcularının milli sınırlar içinde ve dışında temaslarını tanzim ve kontrol etmek.

6- Uluslararası spor kurumlarıyla ilgili bulunmak.

7- Yurtta sporun amatörlük esasını üzerinde gelişimini sağlamak ve korumak.

8- Türkiye ve bölge spor birinciliklerinin mükâfat ve diplomalarını vermek, her nevi sporlar için teşvik müsabakaları tertip etmek.

9- Türk Spor Kurumu, yurdun korunması işinde en başta gelen havacılığın askeri, ekonomik, sosyal ve siyasal büyük ehemmiyetini ve havacılık için gerekli olan insanları, malzemeyi ve tesisatını bir an evvel çoğaltmak ve Türk gençliğinde havacılık aşkını uyandırmaktaki kati lüzumu tanıyarak, bu işlerle uğraşan Türk Hava Kurumu (Türk Kuşu) teşkilatına bütün sporcuları girmeye teşvik etmek.

Nizamname’de kurum teşkilatı sırasıyla büyük kongre ve kongreler, genel başkan ve genel merkez heyeti, spor çevreleri, spor bölgeleri, spor kulüpleri ve spor yuvaları şeklinde planlandı. Türk Spor Kurumunun VIII. Kongresinde oybirliği ile alınan Cumhuriyet Halk Partisi’ne bağlanması yolunda kararın ardından her ilde bir spor bölgesinin kurulması ve bu kurumun başına seçimle değil, parti tarafından atanması yönünde bir yol izlendi. Partiden il başkanlıklarına gönderilen yazıda, spor bölgesi başkanlığına getirilecek arkadaşların spor bilgisi ve spor ilgisi gibi vasıflarından başka partili veya parti prensiplerini benimsemiş ve gençlik arasında iyi ahlak, inkılapçılık ve canlılık gibi vasıflara sahip olanların Genel Merkeze iletilmesi istenmişti.

Parolası “*Hepimiz birimiz ve birimiz hepimiz için*” olan Türk Spor Kurumu, spor alanında aynı seviyede şeref ve onuru, yüksek spor terbiyesini, gençliğin temiz, ahlaklı, yüksek karakterli, sağlam bünyeli, daima canlı ve neşeli, nefesine ve ulusuna inanlı, bütün erginlik şartlarıyla Türk devrimini, Cumhuriyeti ve yurdu korumayı en üstün amaç tanıyan ve bu uğurda bütün varlıklarını vermeye hazır olan bir gençlik yetişmesini temel görevi olarak üstlenmişti. Hali hazırda faaliyet yürüten dokuz federasyon Türk Spor Kurumuna bağlı olarak hareket edecekti. Bu federasyonlar arasında atıcılık, atletizm, bisiklet, dağcılık, eskrim, futbol, güreş, su sporları ve tenis bulunuyordu. Kurumun içeride ve dışarda spor faaliyetleri düzenlemek, bölge yardımları yapmak, spor sahaları inşa etmek, amatörlere yönelik yatırımlarda bulunmak, muhtelif branşlarda sporcu yetiştirmek gibi faaliyetlerde kullanılmak üzere temel gelir kalemi, devlet bütçesi ile hususi idarelerden gelen yardımları. Ayrıca her türlü satış ve yayın hasılatı, yapılacak müsabaka, spor bayramları ve piyangolardan elde edilen gelirler, menkul ve gayrimenkul mallardan elde edilen gelirle, her çeşit bağışlar da diğer gelir kalemlerini oluşturuyordu. Ülke içinde “*Gürbüz nesil yetiştirme*” amacı etrafında faaliyetlerde bulunan spor kulüplerinin amaç ve gayelerine ulaşmaları adına özel idare ile belediye bütçelerinden de maddi destek görmelerine yönelik talep İçişleri Bakanlığı tarafından vilayetlere bildirilmişti.

1936 yılında TİCİ’nin Türk Spor Kurumuna dönüşümü sonrası hem hükümetlerin bütçeden spora ayırdıkları pay artmış, hem de sporcu ile spor bölgelerinin sayısı yükselmişti. 1935 yılında 15.582 olan lisanslı sporcu sayısı 1938 yılında 442 kulüpte 27.631 lisanslı sporcu ile yaklaşık iki katına çıkarılmıştı. Kurum 1934 yılında genel bütçeden 80 bin lira kaynak alırken, bu rakam 1936 yılı ile birlikte 239 bin liraya çıkartılarak, üç katlık bir artış sağlanmıştı. Buna bağlı olarak 1925 yılında 13 olan spor mıntıka sayısı, 1938 yılına gelindiğinde 63’e yükselmişti. Kuruluşundan itibaren TİCİ’nin her kongresinde ülke içinde spor altyapı hizmetlerinin yapımı gündeme gelmişti. TİCİ Başkanı Aziz (Akyürek) Bey tarafından 1932 yılında Hollanda Milli Olimpiyat Komitesi Asbaşkanı Pieter Scharro ve Mimar Jan Wils tarafından hazırlanmış olan çalışma “*Cimnastik, Oyun ve Spor Binaları İnşa ve Tesisi İçin Rehber*” ismiyle Türkçeye tercüme

edilerek, yayınlanmıştı. Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve TİCİ'nin spor tesisleri alanında ilk adımıdır. Cumhuriyetin on beşinci yılında 21 vilayet merkezinde teknik gerekliliklere uygun, ihtiyaca cevap verecek nitelikte stadyum ve sahalar faaliyete geçirilmiş; atletizm tesisleri, yüzme havuzu, atış poligonu ve diğer spor sahalarının yapım çalışmalarına hız verilmişti. Faaliyete sokulan spor tesisleri içinde ilk akla gelen, İtalyan Mimar Paolo Vietti-Viola tasarladığı, yapımına 1934 yılında başlanan ve açılışı 15 Aralık 1936 tarihinde yapılan Ankara (19 Mayıs) Stadyumu'ydu. Spor alanında Cumhuriyet Türkiye'sinin prestij sembolü olan stadyum projesi içinde futbol ve atletizm müsabakalarının düzenlendiği asıl müsabaka yeri yanında, ikinci derece müsabaka yeri, hokey alanı, yüzme havuzu, tenis kortları ve kulüp binası, halk bayram meydanı, hava ve güneş banyo yeri, atletizm sahası ve jimnastik salonu yer alıyordu. Stadyum açılışında konuşan Başbakan İsmet İnönü, cumhuriyet rejiminin spora verdiği önemi şu sözlere ortaya koymuştu: *"Türkiye'yi idare edenler, stadyumu en kıymetli mektep gibi her yerde kurmaya çalışacaklardır. Türkiye'nin istikbalini idare edecek olan genç nesil açık havada, açık meydanlarda yetişecektir."*

Fevzi ÇAKMAK

KAYNAKÇA

Arşiv

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 490.1.0 / 3.13.16.

BCA, 30.10.0 / 145.36.22

BCA, 490.1.0 / 2 - 7 - 7

BCA, 490.1.0 / 1108.45.1.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet

Kızılay

Araştırma ve İnceleme Eserler

KORKMAZ, Zahide, **Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nu (Ankara Milli Stadı'nı) Okumak: Erken Cumhuriyet Döneminde Mekan, Toplumsal Yaşantı ve İdeoloji İlişkisi**, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 48

On Beşinci Yıl Kitabı, Cumhuriyet Halk Partisi, Ankara, 1938.

ÖZMADEN, Harun, **Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936)'nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlardaki Değişimler ve Toplumsal Hayata Etkileri**, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999.

Türk Spor Kurumu Nizamnamesi, Çankaya Matbaası, Ankara, 1938

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, Nümune Matbaası, İstanbul, 1935

YILDIZ, Dođan, **Türk Spor Tarihi**, Ser Yayıncılık.

01/04/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/?pdf=4513> adresinden erişilmiştir